

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Українець Олександри Анатоліївни** «*Створення вихідного матеріалу в селекції троянди для урбанізованого середовища*» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 201 Агронімія галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Троянда – одна з найдавніших і найпоширеніших декоративних рослин яка завдяки своєму поліфункціональному значенню використовується в різноманітних галузях промисловості та декоративному садівництві. В умовах тривалої урбанізації для озеленення міст широко використовують троянди, тому що вони за декоративними властивостями перевищують інші квіткові рослини.

У зв'язку з великим об'ємом іноземної інтервенції квіткової продукції на українському ринку, гостро постає питання про конкурентоспроможність вітчизняних сортів. Крім цього, сорти іноземної селекції не адаптовані до ґрунто-кліматичних умов нашої країни і зазвичай мають короткий період вегетації, зменшують кількість квітконосних пагонів у жаркий період літа, уражуються хворобами і пошкоджуються великою кількістю шкідників, мають низьку морозо- та зимостійкість. Тому, необхідне розширення робіт з інтродукції та створення нових генотипів для збагачення сортименту господарсько-цінними і стійкими до хвороб і адаптованими до екологічних умов зростання сортами.

Інтенсифікація селекції і насінництва пов'язана із залученням сучасних біотехнологічних прийомів, у тому числі і методу клонального мікророзмноження, що дає змогу пришвидшити вихід цінних генотипів, отримати оздоровлений безвірусний садивний матеріал, і пришвидшити селекційний процес зі створення нових сортів троянд.

Дисертація є результатом виконання автором впродовж 2018–2022 рр. наукової роботи, що була складовою тематики досліджень кафедри садово-паркового господарства Уманського національного університету садівництва «Інтродукція, адаптація, селекційні напрямки та еколого-біологічні особливості вирощування декоративних, лісових та плодово-ягідних рослин», що входить у

Програму наукових досліджень університету «Оптимізація використання природного і ресурсного потенціалу агроєкосистем Правобережного Лісостепу України» (номер державної реєстрації 0116U003207).

Мета і завдання дослідження. Проаналізувати біологічні та морфологічні особливості сортів троянди кафедри садово-паркового господарства Уманського національного університету садівництва та відібрати вихідний матеріал з високою адаптивною здатністю та декоративністю для селекції культури. Створити вихідні зразки троянд з новими маркерними ознаками, придатні до ландшафтного озеленення урбанізованого середовища, за використання гібридизації та біотехнологічних методів.

Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: дослідити фенологічні та морфологічні аспекти інтродукованих сортів троянд і дати порівняльну характеристику їх декоративних і господарсько-цінних ознак; проаналізувати біологічні особливості колекційних зразків, оцінити їх стійкість до низки абіотичних і біотичних чинників навколишнього середовища; підібрати пари і провести гібридизацію перспективних сортів для урбанізованого середовища; оптимізувати технологію розмноження троянд насінням і живцюванням; удосконалити процес клонального мікророзмноження перспективних сортів для урбанізованого середовища; оцінити створений вихідний матеріал за декоративними і господарсько-цінними ознаками; провести оцінювання створеного вихідного матеріалу щодо адаптивного потенціалу зразків.

Наукова новизна одержаних результатів. полягає у виявленні особливостей прояву декоративних ознак і їх взаємозв'язок у 35 вітчизняних і зарубіжних сортів в умовах Правобережного Лісостепу України: в оцінюванні передачі основних показників в отриманих гібридних популяцій; в аналізі справжнього та гіпотетичного гетерозису у вихідного матеріалу; рівня адаптивності та стабільності вихідного матеріалу до несприятливих абіотичних чинників довкілля; у виділенні ліній – донорів селекційних і декоративних ознак; у розмноженні високодекоративних і перспективних сортів методом живцювання; в удосконаленні методики прискореного розмноження вихідного

матеріалу *in vitro* і зокрема підбір стерилізуючого реагента, активізації розвитку проліферації і технології укорінення рослинного матеріалу.

Відповідно до результатів дослідження розроблено рекомендації для селекційної практики та озеленення урбанізованого середовища.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і пропозицій здобувача. Ознайомлення з науковим дослідженням Українець О. А. дає змогу стверджувати, що наукові положення, висновки і пропозиції, що містяться в роботі є достовірними та обґрунтованими. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі аспекти теми. Отримані здобувачем наукові результати підтверджуються даними публікацій вітчизняних та зарубіжних дослідників за темою роботи, матеріалів міжнародних організацій, інформаційних ресурсів мережі Internet тощо.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження. полягає у розробленні рекомендацій в селекційній практиці у вигляді нового вихідного матеріалу сортів троянд – джерел декоративних ознак, 32 нових гібридних комбінацій. Також приведені рекомендації щодо асортименту перспективних сортів для озеленення урбанізованого середовища. У оптимізації розмноження троянд насіннєвим та вегетативним (живцюванням) шляхами, а також у модифікації живильних середовищ для сортів троянд, які здатні забезпечити підвищення коефіцієнта розмноження вихідного матеріалу троянд.

Основні результати досліджень впроваджено в навчальному процесі Уманського НУС (акт від 03.07.2023) та природничому факультеті Уманському державному педагогічному університеті ім. П. Тичини (акт від 10.02.2023). Також результати досліджень було впроваджено в НДП «Софіївка» НАН України (акт від 27.01.2023).

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. Матеріали дисертації висвітлено в повній мірі. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових праць, серед яких: чотири статті у фахових виданнях України, одна стаття в іноземному виданні, що індексується у наукометричній базі Web of Science, сім тез доповідей на конференціях.

Характеристика єдності змісту дисертації та відповідності спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертаційна робота Українець Олександри Анатоліївни на тему «Створення вихідного матеріалу в селекції троянди для урбанізованого середовища», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 Агрономія викладена на 196 сторінках машинописного тексту, в т. ч. 124 – основного тексту, включаючи 29 таблиць і 18 рисунків. Дисертація складається з анотації, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел літератури після кожного розділу та додатків. Список використаних джерел налічує 262 найменувань, з них – 78 кирилицею та латиницею – 184.

Дисертаційну роботу оформлено відповідно п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 і Вимог до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, та може бути представлено до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Дисертацію викладено діловою українською мовою з дотриманням наукового стилю викладу результатів дослідження. Робота характеризується цілісністю, єдністю змісту, смисловою завершеністю та логічною послідовністю викладання матеріалу. За змістом, структурою, викладом матеріалу, висновками дисертаційне дослідження цілком відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 201 Агрономія.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу О. А. Українець, необхідно вказати на дискусійні положення та зауваження:

1. У розділі 2 не вказано повторність досліду і як визначалися окремі досліджувані показники, зокрема успадкування ознак, рівень гетерозису, посухостійкість, акліматизаційне число.

2. На рис. 2.3 подано неповну схему селекції, в якій пропущено окремі ланки селекційного процесу.

3. Розрахунки успадкування селекційно-цінних ознак у розділі 5 потребують доопрацювання і уточнення.

4. Висновки дисертаційної роботи потребують зменшення багатослів'я та їх конкретизації.

5. У тексті зустрічаються граматичні помилки і русизми. Необхідно відредагувати англійський варіант анотації.

Наведені зауваження не применшують значення дисертаційної роботи О. А. Українець та не змінюють її позитивної оцінки.

Дисертація є актуальною, самостійною та оригінальною працею, має вагомe теоретичне й практичне значення.

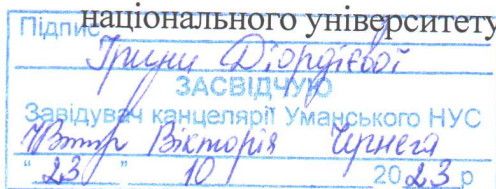
Загальний висновок. Дисертаційна робота Українець Олександри Анатоліївни є завершеною науковою працею, у якій науково обґрунтовані мета, завдання та результати проведених досліджень, що характеризуються науковою новизною та мають важливе значення для галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство.

Дисертаційна робота аспірантки Українець Олександри Анатоліївни на тему «Створення вихідного матеріалу в селекції троянди для урбанізованого середовища» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 Агрономія повністю відповідає вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 і Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 та може бути представлена до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри генетики, селекції, розведення
та біотехнології Уманського

національного університету садівництва

Ірина ДІОРДІЄВА